

การศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธกับการแก้ปัญหาหนี้สิน
ของประชาชนในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ
Study of Sufficiency Economy in Buddhist Way and Debt Problem Solving.
Of People in Srivilai District Buengkan Province

พระครูอุดมธรรมมงคล (จันทวนโณ)¹

PhraKru Udomdhammamongkol (Chandhavanno)¹

พระราชรัตนาลงกรณ์²

Phrarach Rattanalongkorn²

พระครูจิริธรรมธัช³

PhraKru Chiradhammathat³

พระสัญญาชัย ญาณวีโร⁴

Phra Sunchai Yannaveero⁴

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย¹

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nongkai Campus¹

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา⁴

Mahamakut Buddhist University Lanna Campus⁴

Corresponding Author, Email: yannawero@gmail.com⁴

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธกับการแก้ปัญหาหนี้สินของประชาชนในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ โดยแบ่งประเด็นที่ศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้ 1) หลักเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา หลักธรรมที่เป็นปทัศน์ต่เศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธ และหลักธรรมที่ส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธ ในด้านการผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้า และด้านการจัดสรรการผลิต 2) สภาพทั่วไปของการเป็นหนี้สินของประชาชนอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ ที่มีสภาพความเป็นอยู่ มีรายได้น้อยกว่ารายจ่าย หนี้สินด้านความเป็นอยู่ ด้านธุรกิจ และด้านเครื่องอุปโภคบริโภค ก่อให้เกิดต้องไปกู้หนี้ยืมสินจากนายทุน หนี้สินเป็นสัญญาณระหว่างของบุคคลสองคนที่มีสัญญาณร่วมกันคือ เจ้าหนี้และลูกหนี้ โดยเจ้าหนี้ให้ลูกหนี้กู้ยืมเงิน ทั้งนี้ก็ย่อมมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อเจ้าหนี้และลูกหนี้ เมื่อมีการผิดสัญญาก็จะมีการกระทำดำเนินตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า สถานะหนี้สินที่ประชาชนไปกู้ยืม ล้วนเป็นปัญหาต่อวิถีชีวิตของประชาชน เมื่อเกิดภาวะมีหนี้สินแล้ว ย่อส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป การใช้แนวเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของประชาชนในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ ถือเป็นแนวทางที่ถูกต้องในการแก้ปัญหา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของครอบครัวความเป็นอยู่ ด้านสุขภาพจิตใจ สุขภาพกาย ด้านวิถีชีวิตและด้านสังคม และยังได้แนวทางในการดำเนินชีวิตที่สมเหตุสมผล

คำสำคัญ: เศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธ, การแก้ปัญหาหนี้สิน, ประชาชนในอำเภอศรีวิไล

Abstract

The purposes of this research were to study the Buddhist sufficient economy and the solution of debt problems of people in Srivilai District, Buengkarn Province by diving the aspects as follows:

For the principle of Buddhist sufficient economy in the Buddhist scripture, the purposes were to study the importance, meanings, types and the concepts of the scholars. The principles of Buddhist sufficient economy and the principle of doctrine as the opponent for the Buddhist sufficient economy and the doctrine of enhancement for the Buddhist sufficient economy in the aspect of production, consumption, exchange of communities and management of products.

The general situations of people's debts in Srivilai District, Buengkarn Province were that people have less income than payment. The debts in the aspect of living, business and consumption force to be in debt from the capitalists. The debt is the contact among double persons who sign the contact together, Whether the contacts are signed or not is up to the related law with the creditor or debtor. When they violet the contacts they will proceed in accordance with law as related.

The results of research were found that the situation of the debts of people who borrow money creates the problems towards people's lives not only from the policy of the government When the situation of debts occurs, it results in the effect on the way of life The application of the Buddhist sufficient economy to solve the people's debts in Srivilai District,

Buengkarn Province is regarded as the right way for solution of the problems not only the problem of family in living in the mental, physical aspect but also the aspect of way of life and society. And receiving the guideline of appropriate life proceeding,

Keywords : Buddhist Sufficient Economy, Solution of Debt Problems, People in Srivilai District

บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศไทยได้พัฒนามายาวนานตามยุคตามสมัยซึ่งความเปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการทั้งภายในและภายนอกประเทศการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยในแต่ละยุคที่ผ่านมามีได้ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจไทยเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยต่างๆที่เข้ามามีอิทธิพลโดยในยุคก่อนมีสนธิสัญญาบาวริงไทยยังมีระบบเศรษฐกิจแบบพอยังชีพเพราะมีการผลิตเพื่อบริโภคและส่งส่วยให้แก่เจ้านายเมื่อมีการเปิดประตูการค้าระหว่างประเทศหลังทำสนธิสัญญาบาวริงทำให้ระบบเศรษฐกิจไทยค่อยๆเปลี่ยนเป็นระบบทุนนิยมทรัพยากรของชาติถูกจัดสรรไปใช้ในการผลิตเพื่อส่งออกและผลจากการที่สินค้าอุตสาหกรรมจากต่างประเทศเข้ามาทำลายอุตสาหกรรมในครัวเรือนระบบเศรษฐกิจไทยก็เริ่มมีลักษณะแบบพึ่งพิงต่างประเทศโดยเฉพาะการพึ่งพิงการส่งออก (ชูศักดิ์ จรุธวัสถ์, 2543 : 163) เป็นเหตุผลทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยในปัจจุบันนี้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตที่เป็นประเทศแบบสังคมเกษตรกรรมประชาชนส่วนมากทำนาทำสวนทำไร่ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์จนมีคำกล่าวที่ว่า“ในน้ำมีปลาในนามีข้าว”ผู้คนในสังคมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันแต่ปัจจุบันนี้สภาพทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายไปมากวิถีการดำเนินชีวิตจากสังคมเกษตรกรรมกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรมหนุ่มสาวมุ่งเข้าสู่โรงงานมากกว่ามุ่งเข้าสู่ท้องทุ่งนาจากที่เคยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันกลายเป็นเห็นแก่ตัวเอาเปรียบคนอื่นได้เมื่อมีโอกาสทุกสิ่งต้องยื้อแย่งแข่งขันกันเพื่อให้ได้มาจากสังคมที่ผู้คนเคยอยู่กันอย่างสงบกลายเป็นสังคมที่ทุกคนต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดความเจริญด้านเทคโนโลยีได้เชื่อมผู้คนบนโลกนี้ให้ติดต่อและรับรู้ข่าวสารต่างๆทั้งเศรษฐกิจการเมืองบันเทิงได้อย่างรวดเร็วโลกทั้งโลกกำลังไปในทิศทางเดียวกันมีรูปแบบการบริโภคที่เหมือนกันมีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่คล้ายๆ กันความแตกต่างทางด้านการดำเนินชีวิตของแต่ละประเทศค่อยๆหมดไปโลกกำลังเล็กลงๆทุกวินาทีสังคมโลกาภิวัตน์ที่ข่าวสารสามารถสื่อถึงกันได้อย่างเสรีนั้นได้สร้างสรรค์ปรากฏการณ์ต่างๆในสังคมโลก โดยเฉพาะสังคมที่เน้นการบริโภคอย่างสังคมไทยทำให้สังคมที่เคยอยู่กันอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันกลายเป็นสังคมแห่งการบริโภคเอาไรต์เอาเปรียบและเห็นแก่ตัว

คำสอนเรื่อง “รู้จักพอประมาณ” (ขุ.ม.อรรถก. (ไทย) ๒๙/๒๐๖/๖๐๐) เป็นคำสอนที่สำคัญในพระพุทธศาสนาพระพุทธศาสนากับสังคมนับว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดโดยเฉพาะสังคมไทยที่มีความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันกล่าวคือพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อสังคมเศรษฐกิจและการเมืองของไทยมาโดยตลอดในขณะเดียวกันพระพุทธศาสนาเองก็ได้รับผลกระทบจากสภาพสังคมเศรษฐกิจและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกันโดยสถานการณ์ปัจจุบันสังคมไทยกำลังเป็นไปตามกระแสอันเนื่องมาจากโลกาภิวัตน์ที่ได้แพร่เข้ามาสู่ประเทศทำให้คนไทยสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางด้านเทคโนโลยีได้อย่างรวดเร็ว “การที่มนุษย์สามารถติดต่อสื่อสารข้ามทวีปในเวลาอันรวดเร็วเพราะได้ระบบดาวเทียมสนับสนุนถือว่าเป็นการปฏิวัติด้านการสื่อสารการสื่อสารนี้ส่งผลให้สังคมมนุษย์ทั้งหมดเปลี่ยนแปลงและปรับตัวเป็นสังคมโลกมนุษย์ในทุกส่วนของโลกมีโอกาที่จะสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดความเชื่อและค่านิยมที่มีอยู่ในแต่ละวัฒนธรรมได้รวดเร็วยิ่งขึ้นความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการเมือง และสังคมที่เคยมีอยู่แต่เฉพาะในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาคได้เปลี่ยนไปเป็นความสัมพันธ์ที่โยงใยในระดับโลกแทนนี้แหละคือโลกในยุคข้อมูลข่าวสารหรือโลกในยุคโลกาภิวัตน์” (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), 2539 : 9) การรับรู้ข่าวสารอย่างรวดเร็วนี้ทำให้คนเราได้มองเห็นความเปลี่ยนแปลงของแต่ละประเทศจึงทำให้เกิดการเปรียบเทียบกันขึ้นเป็นสาเหตุของการเกิดค่านิยมทางวัตถุนั้นเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงด้านการบริโภคเป็นแบบทุนนิยม ซึ่งในปัจจุบันการบริโภคนั้นได้กลายเป็นค่านิยมที่ยึดติดกับวัตถุจึงทำให้คนเราต้องใช้จ่ายเกินความจำเป็นและทำให้เกิดเป็นความต้องการที่ไม่รู้จักความพอดีมีความคิดที่คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียวจึงกลายเป็นปัญหาและภาระของสังคมสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เกิดจากความไม่รู้จักคำว่าพอประมาณในวัตถุหรือในปัจจุบันนี้

คุณค่าที่สนองความต้องการคุณภาพชีวิตเช่นการบริโภคเป็นการบำบัดหรือสนองความต้องการคือการใช้สินค้าและบริการบำบัดความต้องการเพื่อให้เกิดความพอใจคือบำบัดความต้องการเพื่อให้ได้รับความพึงพอใจแบบพุทธบอกว่าการบริโภคคือการใช้สินค้าและบริการบำบัดความต้องการเพื่อให้ได้รับความพอใจโดยเกิดคุณภาพชีวิตขึ้นหมายความว่า การบริโภคจะต้องมีจุดหมายการเสพบริโภคปัจจัยโดยใช้ปัญญา (ปัจจัยปฏิเสวนา) พฤติกรรมของมนุษย์ในที่สุดก็มาลงที่การกินใช้เสพบริโภคถ้ามนุษย์ไม่พัฒนาพฤติกรรมในการเสพบริโภคก็จะก่อปัญหาอย่างมากทั้งแก่ชีวิตแก่สังคมและแก่โลกเพราะเขาจะกินใช้บริโภคปัจจัยและสิ่งของเครื่องใช้ทั้งหลายรวมทั้งเทคโนโลยีด้วยโมหะก่อให้เกิดความลุ่มหลงมัวเมาฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยความเสื่อมเสียคุณภาพชีวิตการใช้จ่ายสิ้นเปลืองการขัดแย้งซึ่งเบียดเบียนกันในสังคมการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและการก่อมลภาวะเป็นต้นจึงต้องพัฒนาพฤติกรรมในการกินใช้เสพบริโภคให้เป็นพฤติกรรมที่เกิด

จากปัญญาที่รู้เข้าใจและปฏิบัติให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของปัจจัยสี่ด้วยปัญญาที่ทำให้การบริโภคหรือกินพอดีที่เรียกว่าโภชนมัตตัญญาตาตลอดจนการใช้สอยสิ่งต่างๆอย่างประหยัดซึ่งทำให้ได้ประโยชน์มากที่สุดโดยสิ้นเปลืองน้อยสังคมปัจจุบันกลายเป็นสังคม “บริโภคนิยม นิยมวัตถุ” สร้างความเห่อเหิมและทำให้วิถีคิดของคนเปลี่ยนไป ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่นำมาใช้เพื่อพัฒนาประเทศ ทำให้เกิดการย้ายถิ่นฐานเพื่อหางานทำเป็นสังคมที่ห่างเหินบ้านเกิด ภาวะที่ที่มีการเลิกจ้างงาน การปรับเปลี่ยนนิสัยที่มีลักษณะนิสัยในการใช้จ่ายเกินตัว ทำให้มีการกู้หนี้ยืมสินก่อให้เกิดภาวะความเครียดตามมาการพัฒนาที่เน้นทุนนิยม เน้นความเจริญเติบโตและมุ่งเน้นให้ประชาชนต้องพัฒนาตนเองทั้งวิถีชีวิตและวิถีการผลิตไปตามกระแสนิยม ซึ่งพึ่งพาสินค้าและทุนภายนอกชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการพึ่งพิงระบบของกลไกตลาดในเรื่องราคาการผลิตราคาของปัจจัยการผลิต ในขณะที่การผลิตมีราคาเพิ่มสูงขึ้นราคาสินค้าสูงขึ้น ทำให้ค่าครองชีพของประชาชนสูงขึ้นด้วยเช่นกัน เป็นเหตุให้เกิดภาวะของรายได้ไม่สมดุลกับรายจ่ายกล่าวคือเกิดปัญหาเรื่องของหนี้สินปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้ระบบหนี้สินครัวเรือนในประเทศไทยปรับตัวสูงขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งปัญหาหนี้สินและความยากจนในประเทศไทยเป็นปัญหาที่สะสมที่สะสมและเกี่ยวโยงซึ่งกันและกันมาโดยตลอด การก่อหนี้สินของประชาชนเกิดขึ้นเนื่องจากรายได้ไม่พอกับรายจ่ายหรือเกิดจากความต้องการลงทุนในกิจการหรือการจัดซื้อทรัพย์สินถาวรของครอบครัว การก่อหนี้มีทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย การก่อหนี้เพื่อการลงทุนที่ก่อให้เกิดประโยชน์นอกเงยจากการลงทุนหรือก่อให้เกิดการเพิ่มพูนในทรัพย์สินและรายได้ย่อมถือว่าเป็นหนี้ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในทางตรงกันข้าม หนี้ที่ก่อให้เกิดการใช้จ่ายใช้สอยเกิดความสามารถของรายได้ นอกจากจะนำไปสู่ความฟุ้งเฟ้อแบบลืมหืมตัวของประชาชนแล้ว ยังเป็นสาเหตุของความยากจนซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาทางสังคมด้านต่างๆ อีกด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจการศึกษาในปัญหาภาวะการเป็นหนี้สินของประชาชนในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ ซึ่งประชากรโดยส่วนมากแล้วมีอาชีพเกษตรกร มีประเพณีวัฒนธรรมและมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องด้วยธรรมชาติ แต่ก็พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีหนี้สินทั้งที่เป็นหนี้ในระบบและหนี้นอกระบบ ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นพระภิกษุสงฆ์จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการแก้ปัญหาเรื่องหนี้สินของประชาชน โดยเฉพาะหลักความพอเพียงหรือที่พระพุทธศาสนา เรียกว่า หลักมัตตัญญาตา นั้นเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาสถานการณ์ทั่วไปการเป็นหนี้สินของประชาชนในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ

3. เพื่อวิเคราะห์หลักเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธกับการแก้ปัญหาหนี้สินของประชาชนในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธกับการแก้ปัญหาหนี้สินของประชาชนในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับหลักความพอเพียงแนวพุทธสำหรับการแก้ปัญหาหนี้สินดังนี้

(1) แนวคิดเกี่ยวกับหลักความพอเพียงแนวพุทธซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาความหมาย ลักษณะ องค์ประกอบ ของหลักความพอเพียงที่ปรากฏในพระไตรปิฎกการดำเนินชีวิตตามหลักความพอเพียง

(2) ปัญหาหนี้สิน ศึกษาความหมาย ประเภท ลักษณะหนี้สินของประชาชนในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ

(3) หลักพุทธธรรมสำหรับแก้ปัญหาหนี้สิน ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาหลักคำสอนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกัปัญหาหนี้สิน

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลไว้ดังนี้ การสัมภาษณ์เชิงลึก (Structured In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling) ดังนี้

(1) **กลุ่มเจ้าหน้าที่** ได้แก่ ผู้เป็นเจ้าหน้าที่ในเขตอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ จำแนกตามลักษณะเจ้าหน้าที่ไว้ 4 กลุ่ม คือ 1) สถาบันการเงินของธนาคาร จำนวน 5 คน 2) เจ้าหน้าที่กองทุนหมู่บ้าน จำนวน 5 คน 3) บริษัทสินเชื่อขายรถยนต์และจักรยานยนต์ จำนวน 5 คน 3)บริษัทสินเชื่อเงินสด จำนวน 5 ท่าน รวม 22 คน

(2) **กลุ่มลูกหนี้ได้แก่** ประชาชนที่อยู่ในสถานะภาพเป็นลูกหนี้ ที่อยู่ในเขตอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬจำแนกตามลักษณะของลูกหนี้ไว้ 3 กลุ่ม คือ 1) ข้าราชการ จำนวน 5 ท่าน 2) พ่อค้า จำนวน 5 ท่าน 3) เกษตรกร จำนวน 5 ท่านรวม 20 คน

ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้นผู้วิจัยได้รวบรวมผลงานตำราเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีและหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการนำหลักพอเพียงเพื่อประยุกต์ในการแก้ปัญหาหนี้สิน โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนดังนี้

1. หนังสือ/ตำรา

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้แสดงทัศนะไว้ในหนังสือ “ธรรมกับการพัฒนาชีวิต” เรื่องการรู้จักพอประมาณว่าเป็นหลักธรรมข้อหนึ่งที่กำลังถูกมองข้ามและกล่าวกันไปเรื่อยๆการรู้จักประมาณมาจากภาษาบาลีว่ามัตตัญญูตาแปลว่ารู้จักประมาณ รู้จักพอดีลักษณะสำคัญของพระพุทธศาสนาคือความพอดีคือสิ่งที่ไม่สุดโต่ง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2539 : 39)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวความรู้จักพอประมาณไว้ในหนังสือ “ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก” ว่าพฤติกรรมของเศรษฐกิจเมื่อหลักพระพุทธศาสนาเข้ามาสัมพันธ์แล้วไม่ว่าจะเป็นการผลิตการบริโภคหรือการวิภาคแบ่งปันกระจายรายได้อะไรก็ตามก็จะเริ่มต้นจากจุดยืนที่ตัวมนุษย์ว่าจะต้องมีความรู้จักประมาณ ก่อนความรู้จักประมาณหรือความรู้จักพอดีนี้ทางพระเรียกว่ามัตตัญญูตา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2543 : 134) เช่นรู้จักพอดีในการบริโภคอาหารก็เป็นโภชนาการมัตตัญญูตาและได้กล่าวถึงเศรษฐศาสตร์แนวพุทธว่าหลักพุทธธรรมมีส่วนทำให้ฐานทางเศรษฐกิจต่างๆมีความสมดุลและเป็นไปเพื่อประโยชน์อย่างแท้จริงต่อตนและคนอื่นด้วยและเศรษฐศาสตร์ที่ดีที่สุดจะต้องถูกต้องตามธรรมที่เป็นไปเพื่อที่ภูษณมิมกัตถะมี 4 ประการคือ (1) อุฏฐานสัมปทาคือถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียรรู้จักใช้ปัญญาไตร่ตรองพิจารณาหาวิธีการที่แยบคายในการทำงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์รู้จักจัดรู้จักทำรู้จักดำเนินการด้านเศรษฐกิจทำการงานประกอบอาชีพให้ได้ผลดี (2) อารักขาสัมปทาถึงพร้อมด้วยการรักษาสามารถปกป้องคุ้มครองรักษาทรัพย์สินที่หามาได้ผลดี (3) กัลยาณมิตตตารู้จักคบหาคนดีหรือมีกัลยาณมิตรซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้เจริญก้าวหน้าในวงการอาชีพนั้นๆทำให้รู้เห็นช่องทางและโอกาสต่างๆในการทำงานทันต่อเหตุการณ์ตลอดจนรู้จักปฏิบัติต่อทรัพย์สินของตนเองอย่างถูกต้องไม่ถูกบาปมิตรชักจูงไปในทางอบายมุขซึ่งจะทำให้ทรัพย์สินไม่เพิ่มพูนหรือมีแต่จะหดหายลงไป (4) สมชีวิตาความเป็นอยู่พอดีหรือความเป็นอยู่สมดุลคือเลี้ยงชีพแต่พอดีไม่ให้ฟุ้งเฟ้อไม่ให้ฝืดเคืองให้รายได้เหนือรายจ่ายมีเหลือเก็บไว้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก : 149 – 158)

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ) กล่าวว่าไว้ในหนังสือ “นิเทศธรรม” ว่าหลักธรรมสำหรับคฤหัสถ์ที่ก่อให้เกิดความสุขนั้นเป็นธรรมที่เกี่ยวกับการบริโภค

ปัจจัยสี่ให้มีความสุขหรือที่เรียกว่า “ฆราวาสธรรม 4 ประการ” สำหรับความสุขคุณุศลที่ประกอบไปด้วยความสุขในการมีทรัพย์สินความสุขในการบริโภคทรัพย์สินที่เกิดขึ้นจากการที่ได้ทรัพย์ที่ไม่ได้ยืมเขามาบริโภคและมีความสุขที่ได้ทำงานประกอบอาชีพอย่างสุจริต (พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบฐิตญาโณ), 2537: 333)

อภิชัย พันธเสน ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “พุทธเศรษฐศาสตร์: วัฒนาการทฤษฎีและการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่างๆ” กล่าวถึงเรื่องเศรษฐศาสตร์และเศรษฐกิจในมุมมองอันสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาโดยให้ความหมายของพุทธศาสตร์ไว้ว่าพุทธเศรษฐศาสตร์หมายถึงการนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์เข้ากับแนวคิดในวิชาเศรษฐศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นมาจากอารยธรรมตะวันตกทั้งนี้เพราะเศรษฐศาสตร์ที่พัฒนามาจากตะวันตกนั้นเป็นวิชาที่ว่าด้วยการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ทำให้ปัจเจกบุคคลได้รับความพึงพอใจสูงสุดภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดและสามารถทำให้สังคมได้บรรลุถึงสวัสดิการทางสังคมสูงสุดภายใต้เงื่อนไขเดียวกันในขณะที่พุทธเศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ทำให้ปัจเจกบุคคลและสังคมบรรลุถึงซึ่งสันติสุขจากการมีชีวิตในโลกของวัตถุภายใต้เงื่อนไขของการทรัพยากรที่จำกัด (อภิชัย พันธเสน ,2544 : 26)

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ธรรมะกับการลงทุนสู่เศรษฐกิจที่มั่นคง” ซึ่งรวบรวมจากงานเสวนาเรื่องสอนวานิชให้เป็นเศรษฐกิจความตอนหนึ่งว่าการบริหารจัดการเงินให้ทำดังต่อไปนี้ **หนึ่ง** เก็บไว้เป็นเงินคงคลังเพื่อความมั่นคงของชีวิตคุณได้เงินมาแล้วต้องแบ่งก้อนเงินเอาไว้เป็นเงินสำรองคงคลังเพื่อความมั่นคงของชีวิตคนมีเงินจึงสุขภาพจิตดีเพราะรู้ว่าเขามั่นคง**สอง** นำมาเลี้ยงชีพเลี้ยงชีวิตให้ตัวเองญาติพี่น้องบริษัทบริวารกินอึมนอนอุ่นคือคุณหามาได้คุณก็ต้องใช้ให้เป็นด้วยไม่ใช่เก็บอย่างเดียวเป็นปุโสเมฝ้าทรัพย์ แต่ให้ตัวเองและญาติพี่น้องได้กินอึมนอนอุ่น**ข้อสาม**คือเอาเงินไปต่อเงินคือทำธุรกิจด้วยแสดงว่า พระพุทธองค์เข้าใจเรื่องการลงทุนเป็นอย่างดีประการที่สี่พระองค์ท่านใช้คำว่า “ราชพลี” แปลว่าเสียภาษีให้รัฐด้วยพระองค์ให้เสียภาษีแก่รัฐด้วย**ข้อห้า**ท่านบอกว่าบำรุงศาสนาซึ่งพราหมณ์ และผู้ทรงศีลซึ่งเป็นสดมภ์หลักทางจิตใจ และปรัชญาของสังคม**ข้อสุดท้าย**ท่านบอกว่าให้ทำบุญให้กับญาติวงศ์ที่ล่วงลับไปแล้วใช้เงินเพื่อความกตัญญู (พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี), 2553 : 20)

สุวรรณา สถาอานันท์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “เงินกับศาสนาเทพบุตรแห่งยุคสมัย” โดยกล่าวว่าพุทธศาสนาเชื่อว่าเมื่อเงินอยู่ในอำนาจของธรรมแล้วเงินสามารถจะก่อให้เกิดประโยชน์ได้มากมายแม้ว่าประโยชน์นั้นจะจำกัดอยู่แค่ระดับโลกียะธรรมก็ตามด้วยเหตุนี้พุทธศาสนาจึงไม่ปฏิเสธความมั่งคั่งของคฤหัสถ์เพราะคนดีที่ร่ำรวยย่อมสามารถบำเพ็ญประโยชน์สุขแก่ผู้อื่นได้มาก (สุวรรณา สถาอานันท์, 2542 : 13) หนังสือเล่มนี้ได้

กล่าวถึงเงินกับศาสนาว่ามีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างไรผู้เขียนได้ยกตัวอย่างทัศนะของ พระพุทธเจ้าเกี่ยวกับเงินเมื่อคราวที่พระองค์เสด็จไปกับพระอานนท์แล้วเห็นถุงเงินที่ เจ้าของทำหล่นไว้พระองค์ทรงตรัสถามพระอานนท์ว่า “อานนท์เห็นไหมนั่นอสรพิษ” จาก พระดำรัสนี้ทำให้เราเห็นว่าในสถานะหนึ่งเงินสามารถทำให้ชีวิตสุขสบายเพราะสามารถใช้ เงินจับจ่ายใช้สอยในสิ่งที่ต้องการได้แต่ในอีกสถานะหนึ่งเงินก็เปรียบเสมือนอสรพิษเพราะ หากบุคคลไม่รู้จักในการจับจ่ายและตกอยู่ภายใต้อำนาจของเงิน

1.5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระเทพรัตนมุนี (สายพงศ์ อโนมปญโญ/กongsinru) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริกับเกษตรตามแนว พระพุทธศาสนา” พบว่า มีความสัมพันธ์และสอดคล้องต้องกันทั้งแนวคิด ความหมาย หลักการ และความสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่และเกษตรแนวพุทธ เพราะยังคงอิงอาศัย หลักพุทธธรรมโดยพยามชี้ให้เห็นว่าเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำรินั้น ได้น้อม นำเอาหลักพุทธธรรม เช่นในเรื่อง “มัชฌิมาปฏิปทา” หรือการเดินทางสายกลางมาเป็นหลัก พื้นฐานโดยมุ่งเน้นให้ประชาชนในชาติดำรงอยู่ในความพอเพียงทั้งในการบริโภคและการ ดำเนินชีวิตเน้นความเป็นเศรษฐกิจแบบองค์รวม กล่าวคือ เป็นระบบการพัฒนาชีวิตของ ปัจเจบุคคลควบคู่กันไปกับการพัฒนาสังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อมเป็นระบบเศรษฐกิจ แบบมัชฌิมาที่มีสัมมาอาชีวะเป็นหัวใจสำคัญ เป็นระบบเศรษฐกิจที่มุ่งพัฒนาทั้งคนและทั้ง กระบวนการทางเศรษฐกิจเป็นระบบเศรษฐกิจที่ไม่เบียดเบียนใครให้เดือดร้อน ไม่มุ่งทำลาย ทรัพยากรธรรมชาติเป็นระบบเศรษฐกิจที่ฝึกให้มนุษย์ตระหนักรู้ถึงศักยภาพในด้านการ สามารถพึ่งตนเองได้ของมนุษย์ (พระเทพรัตนมุนี (สายพงศ์ อโนมปญโญ/กongsinru), 2556 : หน้า บทคัดย่อ)

พระวิทิตา ญาณसार (คัมภราชกูร์) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท” โดยสรุปว่า หลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับพุทธธรรมที่ปรากฏใน คัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทกล่าวคือมีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ การงาน และการประกอบอาชีพที่สุจริตฝึกฝนให้มีความชำนาญและรู้จริงรู้จักใช้ปัญญาสอดส่อง ตรวจสอบหาวิธีการที่เหมาะสมที่ดีจัดการและดำเนินการให้ได้ผลดีรู้จักคุ้มครองเก็บรักษา โภคทรัพย์และผลงานที่ตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรมด้วยกำลังงานของ ตนไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสียคบหาคนดีเป็นมิตรไม่คบไม่เอาอย่างผู้ที่ซุกงูไปในทาง เสื่อมเสียเลื้อกเสวนาศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้รู้ผู้ทรงคุณผู้มีความสามารถผู้นำเคารพนับถือ และมีคุณสมบัติเกื้อกูลแก่อาชีพทางการงานรู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเป็นอยู่พอดีสม รายได้มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือยให้รายได้เหนือรายจ่ายมีประหยัดเก็บไว้ซึ่งสอดคล้องกับ

หลักพุทธธรรมคือหลักทฤษฎีธรรมิกัตถประโยชน์ 4 ประการในคัมภีร์พระพุทธศาสนาอันเป็นหลักการดำเนินชีวิตให้เกิดความพอเพียงอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรมอันเป็นหลักจริยธรรมที่ดั่งงามสอนให้รู้จักความพอดีพอกิน (พระวิद्या ญาณสาโร (คัมภีร์ราษฎร์), 2554 : หน้า บทคัดย่อ)

พระธานี เขมธมโม (จำปา) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาสัมมาอาชีวะในพระไตรปิฎก” โดยสรุปว่าหลักการของสัมมาอาชีวะเป็นหลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเพราะยึดหลักกุศลกรรมบถของพระพุทธศาสนาหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการดำเนินชีวิตสุจริตทางกายทางวาจาและทางใจตามหลักโภควิภาค 4 ได้แก่ **แบ่ง 1** ส่วนสำหรับใช้จ่ายเลี้ยงตนเลี้ยงครอบครัวเลี้ยงคนที่ควรบำรุงเลี้ยงและทำประโยชน์ **แบ่ง 2** ส่วนสำหรับใช้เป็นทุนประกอบกิจการงานลงทุนประกอบอาชีพที่สุจริตเพื่อเป็นทุนในการประกอบอาชีพที่จัดไว้ 2 ส่วนนั้นเพราะให้ความสำคัญว่าการลงทุนเพื่อประกอบธุรกิจกิจการงานจัดว่าเป็นการพัฒนาอาชีพให้ก้าวสู่ระดับที่สูงขึ้น แบ่งส่วนที่สี่สำหรับเก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็นเร่งด่วนคือการจัดสรรทรัพย์ไว้เพื่อใช้ในคราวฉุกเฉินหรือเหตุการณ์ที่ไม่ได้คิดหรือวางแผนไว้ล่วงหน้า เช่นการเจ็บไข้ได้ป่วยหรืออุบัติเหตุ เป็นต้นจากหลักโภควิภาคดังกล่าวข้างต้นเปรียบได้กับการออมทรัพย์ในปัจจุบันแต่เป็นการออมอย่างมีแผนที่ชัดเจนกล่าวคือการออมโดยมีเป้าหมายและมีระเบียบแบบแผนเช่นเพื่อต่อยอดทางธุรกิจหรือขยายธุรกิจออมไว้เพื่อการลงทุนในธุรกิจแขนงใหม่รวมไปถึงออมไว้เพื่อเป็นหลักประกันในการดำเนินชีวิต (พระธานี เขมธมโม (จำปา), 2550 : 95)

พระมหามิตร จิตตปัญญา (วันยาว) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริ”, ผลวิจัยพบว่าความรู้จักพอประมาณได้เริ่มจากสมมติฐานภายใต้จิตสำนึกในตัวมนุษย์และเป็นหลักคำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติตามหลักปฏิบัติที่ค้ำจุนถึงศีลธรรมในการประกอบสัมมาอาชีวะโดยใช้สติปัญญาควบคุมความอยากและกำหนดเป้าหมายของการดำเนินชีวิตไปสู่การมีคุณภาพและจิตวิญญาณที่อิสระ (พระมหามิตร จิตตปัญญา (วันยาว), 2547 : หน้า บทคัดย่อ)

มณูญ มุขัประดิษฐ์ ได้กล่าวถึงเศรษฐศาสตร์แนวพุทธและเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “มัชฌิมาปฏิปทา” ในพระไตรปิฎกกับทางสายกลางในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลายนั้นหากจะให้มีความคุ้มค่าที่แท้จริงและแก้ปัญหาของมนุษย์ได้ก็จะต้องให้มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นการผลิตการบริการการแจกจ่ายการสร้างงาน ฯลฯ จะต้องเป็น “สัมมาเศรษฐกิจ” คือเป็นเศรษฐศาสตร์เชิงจริยธรรมและมีเป้าหมายเพื่อการ

ยกระดับคุณภาพชีวิตมนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจรวมตลอดไปถึงสังคมชุมชนระบบนิเวศและโลกเป็นส่วนรวมด้วย (มนูญ มุขประดิษฐ์, 2545 : 118)

นิภา เชื้อมี ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรบ้านโป่งรุ ตำบลนครเจดีย์ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน” พบว่าจุดเริ่มต้นของการก่อหนี้เริ่มมาจากความยากจน โดยมีปัจจัยหลายอย่างเป็นตัวแปร ได้แก่ ที่ดินที่ถือครองเพื่อการเกษตรน้อย รายได้ต่ำ ผลผลิตไม่เพียงพอต่อการบริโภค ประกอบกับสภาวะทางธรรมชาติไม่เอื้ออำนวยต่อระบบการผลิตและการขาดทุนรอนในการผลิต (นิภา เชื้อมี, 2546 : 8)

พิชชากร แจ่มศรี ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ภาวะหนี้สินและแนวทางการบริหารหนี้สินของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูนนทบุรี จำกัด” พบว่า รถยนต์ที่สมาชิกใช้มีราคาสูงสุด 980,000 บาท ต่ำสุด 58,000 บาท รถที่สมาชิกใช้มีราคาเฉลี่ย 590,256 บาท กู้เงินเพื่อการศึกษาสูงสุด 360,000 บาท ต่ำสุด 15,000 บาท และกู้เพื่อการศึกษาเฉลี่ย 84,387 บาท โดยการกู้เพื่อการศึกษาของตนเองร้อยละ 65.31 และการศึกษาของบุตร/หลาน ร้อยละ 34.69 ส่วนใหญ่สมาชิกมีบ้านเป็นของตนเอง ราคาบ้านของสมาชิกมีราคาสูงสุด 2,100,000 บาท ต่ำสุด 358,000 บาท ราคาเฉลี่ย 540,000 บาท (พิชชากร แจ่มศรี, 2550 : หน้า บทคัดย่อ)

ธีระพล จงไกรจักร ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของข้าราชการครูภายใต้โครงการเงินทุนหมุนเวียนที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อหลักเกณฑ์และวิธีการให้กู้ยืมเงินเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สิน” พบว่า ข้าราชการครูชายเป็นหนี้เนื่องจากใช้จ่ายในชีวิตประจำวันมากที่สุด รองลงมาเนื่องจากใช้สำหรับที่อยู่อาศัยและใช้ในการศึกษาบุตร และส่วนข้าราชการครูหญิงเป็นหนี้เนื่องจากใช้สำหรับที่อยู่อาศัยมากที่สุด รองลงมาเนื่องจากใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและใช้ในการศึกษาของบุตร (ธีระพล จงไกรจักร, 2547 : หน้า บทคัดย่อ)

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการหลักหลักเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธและหนี้สิน ได้มีงานวิจัยเกี่ยวกับหนี้สินในลักษณะของระบบการเงินและเศรษฐกิจทางสังคม เป็นการศึกษาหนี้สินในมุมมองของระบบเท่านั้น ซึ่งยังขาดในส่วนของการศึกษาหนี้สินในส่วนของการดำเนินชีวิตของลูกหนี้ ซึ่งสังคมไทยเป็นสังคมพุทธมีหลักคำสอนในการดำเนินชีวิตเพื่อเข้าถึงเป้าหมายปลายทางคือความสุข และพระพุทธศาสนาก็ไม่ได้ปฏิเสธค้นหาทั้งหมดเพราะการรู้จักควบคุมตัณหาให้มีความพอดีก็ย่อมเกิดประโยชน์บ้าง และหลักคำสอนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในรูปแบบการครองเรือนนั้น พระพุทธศาสนาสอนให้รู้จักการแสวงหาทรัพย์มาใช้ในการดำเนินชีวิต ดังปรากฏในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้วิจัยมีทัศนะว่าการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในฐานะของลูกหนี้ และการทำความเข้าใจเพื่อไม่ก่อหนี้ใหม่ขึ้นนั่นเอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและการศึกษาภาคสนามโดยวิธีสัมภาษณ์มีขั้นตอนในการดำเนินการตามลำดับดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร

การศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจากแหล่งข้อมูลดังนี้

(1) ชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่พระไตรปิฎกและอรรถกถา

(2) ชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ตำราวิชาการหนังสือเอกสาร

งานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักการพอเพียง แนวคิด ทฤษฎี ประเภท ของหนี้สิน

2. การศึกษาภาคสนาม

ข้อมูลภาคสนามเป็นข้อมูลหลักที่มีความสำคัญต่อการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกใช้วิธีการสัมภาษณ์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยกล้องถ่ายรูป, เทปบันทึกเสียง, สมุดบันทึกและผู้ช่วยผู้สัมภาษณ์

3. การรวบรวมข้อมูล

ในส่วนของภาคสนามผู้วิจัยได้เดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเองเก็บข้อมูลโดยการจดคำสัมภาษณ์ในสมุดจดบันทึกและบันทึกเทปเสียงด้วยแล้วนำข้อมูลที่ได้นั้นมาดำเนินการในส่วนต่อไปคือ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำคำสัมภาษณ์นั้นมาจำแนกแจกแจงเพื่อให้ได้ผลการวิจัยตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยการจัดหมวดหมู่คำสัมภาษณ์ลงในประเด็นที่ได้กำหนดไว้คือ (1) ผลเชิงปัจเจก : ชาวบ้านมีความสุข (2) ผลเชิงสังคมหรือส่วนรวม

5. สรุปผลการวิจัย

หลังจากศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลแล้วก็จะได้สรุปผลการวิจัยทั้งในส่วนของเอกสารและผลการสัมภาษณ์ในประเด็นที่กำหนดไว้ซึ่งเป็นการตอบวัตถุประสงค์การวิจัยทำให้ได้ข้อมูลการวิจัยเกี่ยวกับการนำหลักพุทธปรัชญามาประยุกต์ใช้ในชีวิตของปราชญ์ชาวบ้าน

6. เผยแพร่ผลงานการวิจัย

เมื่อเสร็จสิ้นขั้นตอนของการวิจัยแล้วผู้วิจัยก็ได้จัดพิมพ์ผลการวิจัยเพื่อเผยแพร่ผลงานนี้ให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณชนผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับพุทธปรัชญาการดำเนินชีวิต แนวคิดของปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่อง “การศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธกับการแก้ปัญหาหนี้สินของประชาชน ในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ” มุ่งศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธในการแก้ปัญหาหนี้สิน สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. หลักเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า เศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธ เป็นหลักเศรษฐกิจหรือเศรษฐศาสตร์ มีความพอเพียง พออยู่พอกินในการดำรงชีวิตที่เป็นสุข ตามหลักคำสั่งสอนของพระผู้มีภาคเจ้า ที่พระองค์ทรงค้นพบแล้วนำมาสั่งสอนให้กลับพุทธบริษัทได้ใช้ในการดำรงชีวิตที่เป็นสุข ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา คือ หลักธรรมการพึ่งพาตนเอง หลักธรรมความรู้จักพอประมาณ หลักธรรมเรื่องราวความสันโดษ หลักธรรมความเป็นผู้รู้จักใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต หลักธรรมเรื่องทางสายกลาง หรือความพอดี หลักธรรมเรื่องความไม่โลภมาก

การผลิตจะต้องตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กับระบบ การผลิตนั้นต้องยึดมั่นในเรื่องของคุณค่า ให้มากกว่า มูลค่า ดังพระราชดำรัส ซึ่งได้นำเสนอมาก่อนหน้านี้ที่ว่า การจัดสรรทรัพยากรมาใช้เพื่อการผลิตที่คำนึงถึงคุณค่า มากกว่า มูลค่า จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคล กับระบบ เป็นไปอย่างยั่งยืน ไม่ทำลายทั้งทุนสังคมและทุนเศรษฐกิจ เศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธเป็นที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอดี พออยู่ พอกินพอใช้ ยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการประกอบกิจการ ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การบริโภค การตลาด การแบ่งจัดสรรทรัพยากรก็ตามแล้วแต่เกิดดุลยภาพในการดำเนินชีวิตแบบพออยู่พอกินพอใช้และสุจริต

หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธในด้านการผลิตนั้น เป็นหลักธรรม คำสอนมุ่งให้มนุษย์มีการผลิตที่คำนึงถึงความสุข ความเจริญและประโยชน์สุขทางด้านจิตใจ และด้านวัตถุอย่างสมดุลกัน ยึดหลักทางสายกลางในการผลิต คำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัจจัยการผลิต ไม่ทำให้สิ้นเปลืองโดยใช่เหตุ ด้วยการมีศีลคือระเบียบวินัยชีวิตเป็นแนวปฏิบัติ มีการผลิตหรือการแสวงหาผลประโยชน์ที่ถูกต้องชอบธรรมจากงานสุจริต ยึดหลักการสร้างความเจริญรุ่งเรืองในธุรกิจการงานของตนตามหลักการที่ว่า ขยันหา รักษาดี มีกัลยาณมิตร เลี้ยงชีวิตพอเพียง

หลักเศรษฐศาสตร์ตามแนวพุทธ ที่มุ่งให้มนุษย์จำกัด หรือความอยาก หรือความต้องการของตนเอง แทนการกระตุ้นตัณหาหรือความอยาก เพื่อให้เกิดการบริโภคมากขึ้น (บริโภคนิยม) เนื่องจากพระพุทธศาสนาเห็นว่าความต้องการของมนุษย์นั้นไม่มีขีดจำกัด แต่ขณะเดียวกันทรัพยากรมีขีดจำกัด หากมีการใช้เกินความจำเป็น ทรัพยากรเหล่านั้นก็จะหมดสิ้นไปในที่สุด การปฏิบัติตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงจึงต้องหันมาแก้ไขที่ตนเองก่อน จำกัดความอยาก ความต้องการ ให้รู้จักพอดี ไม่บริโภคเกินความพอดี หรือตกเป็นทาสของวัตถุ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดที่ถูกหล่อหลอม มาจากความเป็นจริงแห่งธรรมชาติ ที่มนุษย์ทุกคนต้องศึกษาให้เข้าใจ และต้องนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อที่จะได้เข้าใจถึงความเป็นจริงของธรรมชาติ ความเป็นจริงของชีวิต ว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ สิ่งใดควรยึดถือเป็นที่พึง สิ่งใดไม่ควรยึดถือเป็นที่พึง เมื่อได้ศึกษาจนเข้าใจ และนำไปปฏิบัติจนเกิดผลแล้ว

2. สถานการณ์ทั่วไปการเป็นหนี้สินของประชาชนในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ

ผลการวิจัยพบว่า หนี้สิน หมายถึง หน้าที่ของบุคคลหนึ่งที่มีต่อบุคคลอีกคนหนึ่ง ซึ่งหน้าที่นั้นก็คือ การปฏิบัติภาระหนี้เอง ทั้งนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 194 ซึ่งมีข้อความทำนองเดียวกับมาตรา 241 ของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันได้บัญญัติว่า “ด้วยอำนาจแห่งมูลหนี้เจ้าหนี้อย่อมมีสิทธิจะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ อนึ่ง ก็ย่อมมีได้”

ระบบหนี้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ หนี้ในระบบ อันเกิดจากลูกหนี้ไปกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินที่มีการรับรองจากกฎหมายในอัตราดอกเบี้ยที่เป็นธรรมตามกฎหมายกำหนด แล้วมีการตกลงทำสัญญากัน ตามที่ตกลงกันนั่นเอง และ หนี้นอกระบบ เป็นหนี้ที่เกิดขึ้นจากการที่ลูกหนี้ไปกู้ยืมกับเจ้าหนี้ ด้วยความเดือดร้อนหรือด้วยการใช้จ่ายเงินเกินตัว แล้วมีการทำสัญญาก็มี แบบไม่มีการทำสัญญาก็มี ในอัตราดอกเบี้ยที่เจ้าหนี้เป็นคนกำหนด หรือเพราะความยินยอมกันทั้งสองฝ่ายในตอนกู้ยืม

เจ้าหนี้หลายถึงบุคคล ผู้ให้การกู้ยืมแก่ลูกหนี้ ซึ่งแยกออกได้เป็นหลายประเภท เจ้าหนี้การค้า เจ้าหนี้ระยะยาว เจ้าหนี้ระยะสั้น เจ้าหนี้อื่น เจ้าหนี้ในระบบ และเจ้าหนี้นอกระบบ ขึ้นอยู่กับความต้องการที่จะกู้ยืมของลูกหนี้ที่มีสถานะต่างกัน หรือสิทธิในการเข้าถึงแหล่งกู้ยืมตามแก้อโอกาสของแต่ละคนนั่นเอง

ลูกหนี้ (Receivable) หมายถึง สิทธิเรียกร้องอย่างหนึ่งของเจ้าหนี้ในการที่จะให้ชำระหนี้ด้วยเงินสดหรือทรัพย์สินอย่างอื่น โดยคาดหมายว่าจะได้รับชำระเต็มจำนวนเมื่อถึงกำหนดชำระ ลูกหนี้จัดเป็นสินทรัพย์อย่างหนึ่งของกิจการและควรแสดงในงบการเงิน ด้วยมูลค่าสุทธิที่คาดว่าจะได้รับนั่นก็คือจำนวนที่คาดหมายว่าจะเก็บได้

หนี้สิน เป็นสัญญาระหว่างของบุคคลสองคนที่มีสัญญาร่วมกันคือ เจ้าหนี้และลูกหนี้ โดยเจ้าหนี้ให้ลูกหนี้กู้ยืมเงิน หรือสินเชื่อในระบบ นอกกระบบ หรือ เป็นการทำสัญญากันในระยะสั้น หรือระยะยาว ที่ลูกหนี้ได้ทำสัญญากันไว้ เมื่อมีการทำสัญญากู้ยืมหรือไม่ทำสัญญากู้ยืม ทั้งนี้ก็ย่อมมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อเจ้าหนี้และลูกหนี้ เมื่อมีการผิดสัญญาก็จะมีการกระทำดำเนินตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

3. วิเคราะห์หลักเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธกับการแก้ปัญหาหนี้สินของประชาชนในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ

ผลการวิจัยพบว่า ภาวะหนี้สินได้ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของประชาชนอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ เป็นอย่างมาก เพราะประชาชนจะเกิดความเครียด ความวิตกกังวล หงุดหงิด ว้าวุ่นใจ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อการทำงาน เพราะจะไม่มีสมาธิในการทำงาน จะเห็นได้ว่า ผลกระทบด้านจิตใจ ยังส่งผลต่อร่างกายเมื่อจิตใจท้อเหี่ยว ร่างกายก็จะทรุดโทรมตามลงไปด้วย ประชาชนในเขตอำเภอศรีวิไล บางคนที่มีความเครียดเรื่องหนี้สินมาก จะมีอาการนอนไม่หลับ ปวดหัว และจะเป็นโรคต่าง ๆ ตามมาในที่สุด เมื่อจิตใจและร่างกายของประชาชนในเขตอำเภอศรีวิไล ไม่พร้อมที่จะปฏิบัติงานหรือทำงาน ผลที่ได้รับต่อมาคือ ผลกระทบทางสังคม

สภาวะหนี้สินที่ประชาชนไปกู้ยืม ล้วนเป็นปัญหาต่อวิถีชีวิตของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นจากนโยบายการบริหารประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ รายได้น้อย แต่ค่าครองชีพสูง หรือการใช้จ่ายเงินที่เกิดตัว อยู่ในสังคมบริโภคนิยม และตามกระแสสังคม เมื่อเกิดภาวะมีหนี้สินแล้ว ย่อมส่งผลต่อวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ไร้ความเชื่อมั่นชีวิตไร้ทิศทางในการดำเนินชีวิต มีวิถีชีวิตที่ไร้ทิศทาง ย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ภาวะการเป็นหนี้สิน ย่อมส่งผลโดยตรงต่อการคุณภาพชีวิต ในด้านครอบครัว เพราะจะทำให้คนในครอบครัวต้องเป็นหนี้สิน ทำให้วิถีชีวิตของครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว สามีทะเลาะกับภรรยา ทะเลาะกับลูก ทำให้ครอบครัวไม่มีความสุข จนถึงการแตกแยกของครอบครัว ส่งผลต่อเด็กที่ไม่รู้เรื่องในส่วนนี้ด้วย ครอบครัวก็ไม่มั่นคง ภาวะหนี้สินเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาต่อคุณภาพชีวิตของครอบครัว

สภาวะหนี้สินกับการทำบุญของประชาชนในเขตอำเภอศรีวิไลนั้น ถือว่าเป็นสิ่งที่สร้างขวัญกำลังใจให้กับประชาชนได้เป็นอย่างดีสำหรับการทำบุญ เพราะเมื่อประชาชนมีสภาวะความไม่สบายจิตใจอันเกิดจากการมีหนี้สิน การทำบุญจึงเป็นสิ่งที่ดี เป็นที่พึ่งทางจิตใจให้กับประชาชน ทั้งยังเป็นการส่งเสริมสภาวะครอบครัว สภาวะทางสังคม และทำให้

วิถีชีวิตของประชาชน มีที่พึ่งสามารถปรับตัวให้รู้จักสภาวะของตนเองมีร่างกายจิตใจที่ดีเยี่ยมในการทำงาน และทั้งยังทำให้เกิดความสามัคคีในสังคมและครอบครัวอีกด้วย

การนำหลักเศรษฐกิจแนวพุทธมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของประชาชนในเขตอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ ถือว่าเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องเมื่อผู้วิจัยได้นำมาใช้แล้วทำให้ประชาชนมีสภาวะจิตใจที่ดี ร่างกายก็แข็งแรง มีจิตใจที่เบิกบานในการทำงาน สภาวะของวิถีชีวิตก็รู้จักสภาวะของตนเองและมีการปรับตัวที่ดีต่อเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นทำให้มีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและมีความเจริญมากยิ่งขึ้นตามมา สภาวะด้านครอบครัว ทำให้ครอบครัวมีความสมัครสมานสามัคคีกันดีขึ้นมีรอยยิ้มเกิดขึ้นในครอบครัว ทั้งมีความประหยัดอดออมช่วยเหลือกันและกันเป็นอย่างดี และสภาวะทางสังคม ทำให้สังคมที่ประชาชนในเขตอำเภอศรีวิไล มีรอยยิ้มเมื่อเห็นหน้ากัน มีความเข้าใจกันในการทำงาน

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบหลักเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา
2. ทำให้ทราบถึงสถานการณ์ทั่วไปการเป็นหนี้สินของประชาชนในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ
3. ทำให้ทราบการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธกับการแก้ปัญหาหนี้สินของประชาชนในอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ

บรรณานุกรม

- ชูศักดิ์ จุฑณัฐสวัสดิ์. (2543). **ระบบเศรษฐกิจและพัฒนาการเศรษฐกิจไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2543). **ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎกหมวด-พุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2539). **ธรรมกับการพัฒนาชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระมหาวิมลชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี). (2553). **ธรรมะกับการลงทุนสู่เศรษฐกิจฐานสุข**. กรุงเทพมหานคร : ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2539). **พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.
- ณัฐพงศ์ ทองภักดี. (2554). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย** กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- อภิชัย พันธเสน, และคณะ. (2550). **สังเคราะห์องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ธีระพล จงไกรจักร. (2547). “ความคิดเห็นของข้าราชการครูภายใต้โครงการเงินทุนหมุนเวียนที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อหลักเกณฑ์และวิธีการให้กู้ยืมเงินเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สิน”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิภา เข็มมี. (2546). “แนวทางการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรบ้านโป่งรู ตำบลนครเจดีย์ อำเภอบางบาล จังหวัดลพบุรี”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระเทพรัตนมุนี (สายพงศ์ โอนมปญโญ/ทองสินธุ์). (2556). “การศึกษาเปรียบเทียบเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริกับเกษตรตามแนวพระพุทธศาสนา”. **สารนิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหามิตร ฐิตปญโญ (วันยาว). (2557). “ความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริ”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวิทยา ญาณสารโร (คัมราชภู่). (2554). “การศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.